

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Відокремлений структурний підрозділ
«Морехідний фаховий коледж ім. О.І. Маринеска
Національного університету «Одеська морська академія»

ВРАХОВАНИЙ ЕКЗ. № 82

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Педагогічною радою ВСП
«Морехідний фаховий коледж
ім. О.І. Маринеска НУ «ОМА»
Протокол № 5
від «26» листопада 2023 р.
Начальник
Кирило ЖОВТЯК

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ
відкритого заняття
(взаємовідвідування)

Одеса 2023

Розроблено:

- методистом, спеціалістом вищої категорії **Юлією ОДИНОК**
- методистом **Юлією ГРИШИНОЮ**

Розглянуто та схвалено на засіданні методичної ради Відокремленого структурного підрозділу «Морехідний фаховий коледж ім. О.І. Маринеска Національного університету «Одеська морська академія»

Протокол № 5

Від «25» червня 2023 р.

Голова **Андрій ЧЕБАН**

Методика проведення аналізу відкритого заняття представляє собою закінчений етап вивчення даного матеріалу з окремої дисципліни та розглядає питання проведення занять як для передачі педагогічного досвіду молодим спеціалістам, так і перед встановленням кваліфікаційних категорій та педагогічних звань.

Аналіз заняття – це прийом розподілу цілої дисципліни на окремі складові, при вивченні якого, подумки розділяють на частини, а потім розглядають окремо кожен з них.

1. Основні моменти відкритого заняття.

У даній роботі на прикладі аналізу одного конкретного заняття розглядається навчально-педагогічний процес. При цьому виділяються наступні питання:

1. Діяльність викладача, який проводить дане заняття з формування знань, умінь та навичок курсантів.
2. Навчальна діяльність курсантів.
3. Використання сучасної педагогічної теорії в процесі навчання.

Для проведення аналізу відвіданого заняття кожен викладач повинен виконати попередню роботу.

Перш за все, потрібно чітко визначити тему та мету заняття. Для цього важливо намітити *основні моменти*, на які слід звернути увагу під час вивчення теми:

1. Місце проведення заняття з даної теми чи курсу в цілому;
2. Мета заняття;
3. Структура заняття;
4. Зміст навчального матеріалу з точки зору реалізації в ньому дидактичних принципів;
5. Навчально – матеріальна база вивчення та її використання.
6. Методи, прийоми та технічні засоби навчання;
7. Відповідність навчального матеріалу визначеній меті вивчення з робочою програмою;
8. Зв'язок навчального матеріалу, який вивчається на даному занятті, з попереднім та наступним матеріалом, а також з іншими темами дисципліни;
9. Зв'язок матеріалу даної теми з навчальним матеріалом інших дисциплін;
10. Діяльність курсантів (увага, інтереси, активність та ін.);
11. Перевірка засвоєння навчального матеріалу (кількісна та якісна);
12. Педагогічний такт та особисті якості викладача.

Все це є основним об'єктом аналізу та спостереження.

Розглянемо, як викладач повинен спостерігати та аналізувати кожен з виділених елементів виходячи з педагогічних вимог, які висувуються до процесу навчання.

1. Місце даного заняття з певної теми можна визначити, порівнявши навчальну програму з дисципліни з тематичними планами занять викладача. Важливо знати, яке місце займає заняття з даної теми і скільки годин відводиться на її вивчення. Це дасть можливість визначити на скільки доцільно вибраний тип заняття, зміст навчально матеріалу та методи навчання.

Наприклад, перше заняття з теми повинно чітко висвітлювати значення теми для підготовки спеціаліста, проблеми, які дозволяють розглядати матеріал з теми даної дисципліни. Задачею останнього заняття є узагальнення матеріалу теми, закріплення вивченого.

Якщо знати місце даного заняття в системі інших занять з даної теми, можна чітко визначити його мету та зміст, метод викладання навчального матеріалу, темп навчання. Це дає можливість судити про успішне виконання навчальної програми.

2. В основі аналізу мети конкретного заняття необхідно визначити наступне:

- * наскільки чітко сформульована мета;
- * відповідність поставленій меті;
- * відповідність поставленої мети досягнутому результату навчання.

У робочих планах викладача варто розкрити сутність поняття дисципліни, так як в залежності від дидактичної мети заняття викладач:

- відбирає визначений матеріал;
- визначає науковий рівень навчального матеріалу;
- визначає об'єм навчального матеріалу.

3. Аналізуючи структуру заняття, можна визначити його тип.

Різноманітні типи уроків можуть мати наступні структурні елементи:

- організаційний ;
- перевірка виконання домашнього завдання;
- перевірка засвоєного матеріалу, який вивчався на попередньому занятті;
- викладання нового матеріалу;
- закріплення нового матеріалу;
- домашнє завдання;
- формування умінь та навичок;
- розв'язання задач;
- інструктаж (вступний, поточний, завершальний);
- самостійна робота курсантів;
- перевірка результатів виконання роботи;
- підсумок заняття.

4. Основні типи занять.

1. Поєднання на занятті таких структурних елементів, як: організаційні, перевірка виконання домашнього завдання, перевірка засвоєного матеріалу попереднього заняття, виклад нового матеріалу, домашнє завдання – характерно для комбінованого заняття.

2. Поєднання таких структурних елементів, як організаційні, виклад нового матеріалу, закріплення нового матеріалу, домашнє завдання та підсумок уроку характерно для заняття повідомлення нових знань.

3. Послідовність структурних елементів, наприклад, організаційного, перевірки матеріалу попередніх занять, інструктажу, самостійної роботи курсантів, перевірки результатів виконання роботи, домашнє завдання та підсумок заняття притаманна лабораторно – практичному заняттю.

4. На практичному занятті використовуються поєднання структурних елементів: організаційний інструктаж, формування вміння й навиків, самостійна робота курсантів.

5. Для закріплення знань характерні структурні елементи: організаційні, перевірка виконання домашнього завдання, розв'язання задач або самостійну роботу курсантів, домашнє завдання, підсумок заняття.

На основі використання структурних елементів заняття можна робити висновки щодо правильності вибору типу заняття для досягнення поставленої мети.

Беручи до уваги тип заняття, зміст матеріалу, що вивчається, рівень підготовки курсантів, обирають методи навчання.

Під час аналізу заняття необхідно пам'ятати, що тривалість одного й того ж структурного елементу може застосовуватися залежно від типу заняття. Перевірка засвоєння навчального матеріалу курсантами в комбінованому занятті займає 15-20 хвилин, а в контрольно-узагальнюючому 40 – 60 хвилин. Від правильно обраного типу заняття залежить ефективність навчання під час заняття.

4.Зміст навчання розглядається з точки зору його відповідності поставленій меті, а також в залежності від застосування дидактичних принципів на конкретному занятті.

Дидактичні принципи визначають хід викладу матеріалу на даному занятті відповідно до виховної мети. Найважливішими принципами є:

- наочність та доступність навчання;
- системність та послідовність навчання;
- провідна роль викладача;
- міцність засвоєння знань;
- відповідність професійної підготовки курсантів вимогам сучасного виробництва;
- наочність;
- виховного навчання.

Навчальний матеріал повинен бути підібраний викладачем на основі принципу наочності у вивченні з дотриманням його доступності для курсантів.

Розуміння – процес мислення. Але мислення неможливе без зв'язку з раніше вивченим матеріалом, без розвитку уваги курсантів.

Аналізуючи конкретне заняття, необхідно звернути увагу на те, яким чином проходить процес відображення в свідомості курсантів загальних якостей, які встановлюються зв'язки й відношення між ними.

Під час пояснення нового матеріалу викладач повинен застосовувати аналіз, синтез, порівняння, узагальнення. Ці мисленні операції сприяють ефективному здійсненню сприймання розуміння, закріплення навчального матеріалу, розкриття практичного застосування теорії в процесі навчання.

Необхідно піддавати аналізу зміст навчання з точки зору реалізації принципу доступності навчального матеріалу, для його розуміння курсантами.

Для курсантів вищих навчальних закладів I-II ступенів акредитації необхідно підбирати такий навчальний матеріал, щоб вони могли зрозуміти не тільки взаємозв'язок, але й складну залежність в різноманітних технічних обладнаннях. При цьому викладач, спираючись на знання курсантів, повинен розкривати питання, які необхідні майбутньому «молодшому спеціалісту». Глибока теоретична аргументація вимагає спеціальної підготовки.

Різнманітні науки та відповідні їм навчальні дисципліни мають свій предмет дослідження. Тому в процесі взаємовідвідування важливо визначити, яким чином викладач добивається усвідомленого засвоєння курсантами навчального (усвідомлення проблемних ситуацій, добірка спеціальної системи вправ, які носять практичний характер, розвиток інтересу до матеріалу, що вивчається, а через нього – до спеціальності, виявлення між предметних зв'язків).

Аналіз реалізації викладачем дидактичного принципу індивідуального підходу під час колективної форми навчання допоможе вивчити інтереси курсантів до вивчення дисциплін, можливості кожного розкрити свої здібності, організувати та направити кожного курсанта до різноманітних кружків, сприяти підвищенню рівня засвоєння рівня засвоєння навчального матеріалу курсантами.

Важливе місце в аналізі змісту навчання на конкретному занятті в процесі взаємовідвідування займає питання про реалізацію дидактичного принципу наочності в процесі навчання. Необхідно з'ясувати, наскільки правильно з дидактичної точки зору підібрана та використовується наочність (моделі, схеми, макети, плакати і т.п.).

При цьому слід пам'ятати, що зайва наочність не лише не приносить користі, а й відволікає увагу курсантів.

Зовнішнє оформлення кожного наочного посібника також має велике значення у вихованні курсантів. Провідну роль у сприйманні навчального матеріалу відіграє правильний вибір кольору наочних посібників (таблиць,

схем, макетів, розрізів, натуральних зрізків). З точки зору медицини, а також психологічні особливості сприймання, найбільш проблемними є кольори: зелений, коричневий, сірий та їх відтінки.

Важливе навчальне та виховне значення має методично вірне використання наочних посібників в процесі навчання, які виготовлені самими курсантами при умові, що саморобні посібники повністю відповідають педагогічним вимогам, а також й способи їх демонстрації, зберігання, конструктивного використання.

У процесі аналізу взаємовідвідування занять варто звернути увагу на використання демонстрації наукових фільмів, окремих кінофрагментів безпосередньо при поясненні нового матеріалу.

Аналізуючи зміст навчання на конкретному занятті необхідно з'ясувати, який матеріал планується для вивчення на теоретичному занятті і які теми виносяться на лабораторно-практичні заняття, на навчальну, технологічну, виробничу та переддипломну практики. Аналіз такого розподілу навчального матеріалу буде сприяти усвідомленому засвоєнню системи знань, умінь, навичок, які необхідні при вивченні даної дисципліни.

Плануючи систему форм навчання і розподілу навчального матеріалу варто, виходячи з того, що, з одного боку, повинні бути виконані навчальні програми, а з іншої – взято до уваги вимоги виробництва, що постійно вдосконалюється, які висуваються до випускника та його знань, умінь та навичок за відповідною спеціальністю. Кожне заняття повинно мати чітку професійну спрямованість.

При взаємному відвідуванні занять викладачами важливо визначити, чи являють собою конкретну систему ті знання, уміння й навички, які формувалися під час занять, чи їх подано у вигляді довідкових джерел. Система знань під час занять повинна розкриватися курсантам в логічній послідовності. Відпрацьовані викладачем для вивчення наукові поняття, факти, явища, теорії, являють собою систему й викладаються за принципом від простого до більш складного. Від уже відомого – до того, що потрібно вивчити.

Аналізуючи заняття в процесі взаємовідвідування, потрібно звернути увагу на те, в який спосіб досягається засвоєння навчального матеріалу (його сприймання, усвідомлення, закріплення, уміння застосувати ці знання в різноманітних практичних ситуаціях). Важливе значення має ступінь вимог викладача до знань, умінь і навичок курсантів на оцінку «5», «4», «3» - за п'ятибальною системою оцінювання знань курсантів і «4-6», «7-9», «10-12» - за дванадцяти бальною системою. При цьому до уваги береться не лише кількісна, а й якісна сторона перевірки ступеня засвоєння курсантами програмного матеріалу.

Таким чином, аналіз змісту навчання курсантів під час конкретного заняття з точки зору застосування дидактичних принципів спрямований на те, щоб допомогти викладачам глибоко оволодіти сутністю самого змісту і, постійно вдосконалюючи його, досягнути підвищення

ефективності підготовки активних, свідомих, всебічно розвинутих, високоосвічених спеціалістів.

5. Ефективність освітнього процесу у великій мірі залежить від матеріально-технічного оснащення навчальних аудиторій та лабораторій. Під час аналізу заняття слід взяти до уваги, наскільки забезпечується демонстраційний експеримент в процесі викладання нового матеріалу, виконуються програми лабораторно-практичних робіт, навчальної практики. Якщо заняття проводиться в умовах виробництва, то необхідно відмітити, чи дотримуються педагогічні вимоги до обладнання й організації робочих місць, чи відповідає характер робіт тим, що були передбачені навчальними програмами.

6. У тісному зв'язку з метою навчання, змістом, навчально-матеріальним оснащенням знаходяться методи навчання та окремі методичні прийоми. Якщо на конкретному прийомі поставлено мету – розкрити курсантам методи дослідження, які відповідають навчальній дисципліні, проблеми, які вона досліджує, зміст навчальної дисципліни, її зв'язок зі спеціальністю, у такому випадку більш раціональним слід вважати **метод лекційного** викладання матеріалу, ніж метод бесіди чи розповіді.

Активізація розумової діяльності курсантів досягається утворенням проблемних ситуацій в процесі викладання нового матеріалу. Утворивши таку ситуацію, викладач, спираючись на вже існуючі знання курсантів, повинен підвести до самостійного пошуку розв'язання проблеми. У такому випадку доцільно використовувати **метод евристичної бесіди**. Головну увагу потрібно приділити умінню викладача формулювати питання, звернені до курсантів, необхідно послідовно ставити питання, послідовно їх ускладнюючи, уважно слідкувати за реакцією курсантів на поставлені питання. Дуже важливо невеликою кількістю питань в повному обсязі охопити тему заняття.

7. Необхідно проаналізувати використання **методу вправ** для закріплення навчального матеріалу. Формування умінь і навичок зі спеціальності, уміння курсантів самостійно працювати над засвоєнням навчального матеріалу. Вдосконалювати свої уміння й навички.

У процесі аналізу конкретного заняття варто звернути увагу на використання системи методів навчання, а не окремі елементи, якими викладач краще володіє, повинен бути направлений на ефективне засвоєння викладачем системи методів навчання в цілому.

Взаємовідвідування й аналіз являються реальними факторами, які сприяють ефективності використання технічних засобів навчання, а також засобів програмованого навчання й ступеня засвоєння навчального матеріалу курсантами. Технічні засоби навчання повинні сприяти максимально ефективному використанню початкового часу. Курсанти повинні отримати можливість за декілька хвилин побачити і зрозуміти те, на що доводиться витратити значно більше часу, пояснюючи матеріал за допомогою схем, таблиць, малюнків.

8. В аналізі відвіданого заняття необхідно відобразити, як викладач здійснює зв'язок навчання на даному занятті з тим, що вже вивчалось на попередніх, і

буде вивчатися на наступних заняттях. Навчання повинно бути логічно пов'язаним з вивченим на попередніх заняттях.

9. Так як реальна дійсність пізнається курсантами через систему навчальних дисциплін, то у процесі спостереження конкретного заняття потрібно з'ясувати способи, за допомогою яких викладач здійснює зв'язок між теоріями, поняттями, які оточують сутність даної дисципліни, й теоріями, фактами, поняттями, які вивчаються в інших навчальних дисциплінах.

Важливо встановити, як теорія даної дисципліни використовується під час вивчення іншого предмету спеціального циклу.

10. Невід'ємною частиною процесу навчання є розвиток інтересу курсантів до навчання, їх активності, формування уваги, волі, працездатності. Спостереження й аналіз засобів, за допомогою яких викладач досягає цієї мети, повинні бути спрямовані на їх вдосконалення, на більш конкретне використання досягнень педагогічної й психологічної науки безпосередньо під час практики навчання.

11. Викладач може робити висновки щодо успіхів курсантів, якщо перевірить, як засвоєно матеріал кожної теми кожним з них. Для досягнення цієї мети під час занять необхідно використовувати різноманітні методи перевірки засвоєння навчального матеріалу, серед яких може бути усне опитування, письмова контрольна робота, підготовка рефератів, тестування, модульні контрольні роботи, розрахунково – графічні роботи, проектування. Особливе місце варто відвести програмовому контролю знань.

Накопичення якісних показників на конкретному занятті є основою для аналізу стану навчання з даної навчальної дисципліни.

До аналізу структурного елементу перевірки знань, умінь, навичок входять основні функції перевірки:

- контрольна;
- навчальна;
- розвивальна;
- організаційна.

Важливо проаналізувати, як викладач виконує необхідні умови якісної перевірки:

- всебічність;
- індивідуальність;
- об'єктивність;
- диференційність;
- гласність;
- дійсність.

12. Під час аналізу можна також відмітити педагогічний такт викладача, стосунки з курсантами під час спілкування з ними, уміння підвести їх до розуміння складного матеріалу, своєчасно заохотити або покарати в залежності від успіхів у навчанні та поведінці.

13. Особистісні якості викладача також мають вплив на успішне засвоєння начального матеріалу курсантами. Тому, аналізуючи заняття, варто звернути увагу на темп, емоційність і стиль мовлення викладача.

Аналіз занять повинен показати чи досягнуто поставленої мети і наскільки ефективно використано навчальний час на занятті. У результаті аналізу робляться висновки щодо фактичного рівня знань курсантів, їх умінь і навичок, про відповідність їх знань вимогам навчальних програм й виробництва. Дається оцінка в цілому, а також й педагогічній майстерності викладача, який проводить заняття.

У висновках варто підкреслити, що саме в роботі викладача виступає принципово новим, таким, що заслуговує уваги, з метою рекомендації викладачам з інших дисциплін для вивчення й використання в їх практичній діяльності.

Для більш зручного й чіткого фіксування своїх міркувань щодо спостереження необхідно відобразити в записах **основні моменти:**

- фіксацію того, що відбувається;
- свої судження про позитивні й негативні сторони заняття;
- рекомендації.

Звертаючись до досвіду провідних викладачів, було розроблено форму таблиці для запису своїх спостережень під час відвіданого заняття (форма 1), яка дозволяє швидко орієнтуватися, більш детально розглянути позитивні й негативні сторони проведеного заняття, виявити наскільки правильно розподілений час на різноманітні структурні елементи, визначити відповідність змісту навчання й методу проведення заняття.

Все це дає можливість скласти раціональну схему аналізу, згідно з якою спочатку розглядаються позитивні сторони заняття, а згодом негативні. Виносяться конкретні пропозиції з покращення та вдосконалення навчального процесу, робляться загальні висновки.

На основі спостережень, зафіксованих у таблиці відвідування занять, викладач робить висновки щодо проведеного, наголошує на тому, на скільки доцільно було використано навчальний час, як він розподілявся між структурними елементами заняття. Чи об'єктивно оцінювалися відповіді курсантів, який рівень і якість їх знань, чи правильно використовувалися дидактичні принципи, чи досягнуто мети заняття.

Запропонована методика аналізу відкритого заняття може бути використана для вдосконалення педагогічної майстерності викладачами, вивчення провідного педагогічного досвіду молодими спеціалістами, аналізу дидактичних принципів у навчанні, виявленні нових форм і методів навчання курсантів під час взаємодідування викладачами, особливо дисциплін загальнотехнічного та спеціального циклів.

Закріплення вивченого матеріалу _____ *хвилин*
(визначити основні питання до курсантів, які приклади та задачі розв'язати)

Домашнє завдання _____ *хвилин* (визначити джерела, за якими курсанти мають підготуватись)

Наочність до заняття _____

Викладач

_____ (Підпис)

/ _____ / (П.І.Б)

Голова ЦУ

(Підпис)

/ _____ /

(П.І.Б)